

Heemkundige Kring

MAGAZINE

Dr. Croquet - Walem

Walem Heksendorp

nummer 28 - lente 2013

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be

Jaargang 8, nummer 28, lente 2013

U kunt lid worden door overschrijving van 8 euro op rekeningnummer 733-2426000-60. Dan krijgt u de volgende nummers van ons tijdschrift in uw bus.

Redactie en medewerkers van dit nummer:

Willy Hendrickx, Richard Hofmans, Hugo Rom, Jan Van Buggenhout, Tom Van Buggenhout, Pieter Van der Veken, Sabine Van Malderen, Dirk Verreth, Kris Verreth

Inhoud

Editoriaal

Walem, het heksendorp

Jachtongeval, moord of zelfmoord: een 17de-eeuwse whodunit in Battenbrock

80 jaar in het nieuws

De Sonnenberch oft Romeijns velt in Walem

Sint-Cecilia - beginperiode

Het molenhuis

Verklaring foto voorpagina

1959: Tijdens de stoet t.g.v. de aanstelling van burgemeester Morrens wordt 'Walem heksendorp' uitgebeeld door drie vriendelijke heksen.

Onze ereleden

Bijzondere dank aan:

Bert en Martine Bellon-Loiselle
Jan Bergé
Karel Caelen
Christiane Carpentier
Pieter De Laet
H. De Ridder
Paula De Waerhert
Els Gilon
E. Goyvaerts
Grandeco NV - Grouwet-Vervliet
Groep Gilon BVBA
Clara Honsia
Pieter Janssens
André Laurens
Dokter Jo Liekens
Walter Marivoet
Eddy & Annabel Merckx-Tanghe
Frank Michiels
Jacques Morrens
Paul Morrens
Eugeen Nauwelaerts
Dirk Nuyts
Bart & An Ooghe-Poot
Eddy Op de Beeck
Peeters-Van Laer Schrijnwerkerij
Willy Pittoors (Elektro Pittoors)
Jaak & Lea Poot-Janssens
Alex Ressler
Hugo Rom
Frans Rymenams
Theo Schroeven - M. De Vos
Karel Vaes
Gerard Van Damme
Bouwwerken Dirk Van de Brul
Dierenarts Bart Van der Kuylen
Pieter Van der Veken
Gina Vandoorne (Slagerij Gina)
Gaby Van Genechten
Stefaan Van Malderen
Van Moer-Van Hoof
E. Vansant
Eric Verbiest
Fons Vercammen

Bij Hercules en Donar !!!

Vooreerst wensen wij François van der Jeught te bedanken voor zijn bijdrage in dit tijdschrift. Zijn artikel toont nog maar eens aan dat oude geschriften hun geheimen nog niet hebben prijsgegeven. De auteur verwijst naar een oude akte die handelt over een stuk grond gelegen in Walem. Daarin wordt de benaming 'Romeins Veld' gebruikt als synoniem van 'De Zonnebergen'. Het feit dat die benaming voorkomt in een oude akte is een bijzondere ontdekking, want geen enkele Walemse geschiedschrijver maakte melding van deze benaming 'Romeins Veld'. Daarnaast haalt de auteur nog andere argumenten aan die het vermoeden zouden kunnen voeden dat de oorsprong van Walem wel eens zou kunnen teruggaan tot de (late) Romeinse tijd.

Er zou op 'De Zonnebergen' een Romeinse tempel hebben gestaan die gewijd was aan Hercules.

Hercules is de Romeinse naam voor de Griekse held Heracles. Binnen de Grieks-Romeinse godenwereld heeft Heracles niet zo'n hoge rangorde. Hij was de zoon van Zeus maar een gewone sterveling en bijgevolg slechts een halfgod. Desondanks oogstte hij in de Grieks-Romeinse mythologie roem door de legendarische twaalf werken te verrichten, zoals het doden van de leeuw van Nemea en het kuisen van de Augiasstal. Heracles (of Hercules) heeft dus wel zijn plaats in de Grieks-Romeinse mythologie, maar hij maakt geen deel uit van het pantheon van goden.

Het mag dan misschien wel zo zijn dat we in Walem ooit een Romeinse tempel hebben gehad; helaas was die tempel toegewijd aan een Griekse tweederangsgodheid.

In onze streken hebben wel op meerdere plaatsen tempels gestaan opgedragen aan Hercules (onder meer in de Nederlandse gemeenten Elst en Empel). De reden hiervoor is dat de Romeinse god Hercules in onze streken vaak geassocieerd werd met de Germaanse godheid Donar. Binnen het Germaanse godendom was Donar belangrijk als de god van de donder en het weer ('donderdag' is naar hem genoemd). Een tempel gewijd aan Hercules en Donar wijst dus ook op de samenvloeiing van de Germaanse en de Romeinse godenwereld in de late Romeinse tijd. De scholieren van de Zonnebergen beseffen waarschijnlijk niet dat, waar nu hun speelplaats ligt, ooit Hercules/Donar vereerd werd.

In een andere oude akte kunnen we lezen hoe een Mechelaar het leven liet tijdens een jacht in Battenbrock. Daarnaast komt ook nog aan bod dat Walem bekend stond als een heksendorp. Ons team van krantenlezers grasduinde voor u in jaargang 1933 en geeft een bloemlezing van krantenartikels. We besluiten het tijdschrift met toelichting over de diefstal van 'De echt vaardige vechters'.

(Met dank aan Wikipedia)

Walem, het heksendorp

Uit 'De Brabantse folklore 1965' door Jozef Uytterhoeven

Wanneer we Walem een 'heksendorp' noemen is dat niet louter fantasie. Weinig dorpen in het Mechelse werden, een 100-tal jaar geleden, zozeer als Walem 'getempeerd' door aanhangers der zwarte kunst. Toen stond Walem ver in de omtrek bekend als het 'heksendorp' en de mensen leefden er in een bestendige atmosfeer van angst.

Het werd algemeen voor waar genomen dat er te Walem zoveel toverheksen woonden dat ze hand in hand rond de kerk konden dansen. Dit was niet zomaar een gezegde om te doen uitschijnen hoe talrijk ze waren, integendeel: de heksen dansten wel degelijk hand in hand rond de kerk en geen Walemaar zou zich ooit verstout hebben daar eens een oogje te gaan riskeren. Trouwens, men kon ze slechts zien door een 'gewijde trouwring'.

Het baarde dan ook geen verwondering dat de Bruine Paters en de Capucijnen van Mechelen bezoek op bezoek kregen van Walemnaren die het met de heksen zozeer aan de stok hadden dat ze er geen raad meer mee wisten, nadat gebleken was dat noch 'het Zevenellengebed', 'het gebed van Keizer Karel', een gewijde kaars, noch het evangelie van St.-Jan, het vermocht hen tegen de parten der heksen te beschermen.

De zaken der vodden- en boekhandelaren, Jef Antiek, Pijp-in-den-Buik en Scheit-in-de-ketel, op de Voddenmarkt te Mechelen, kenden hier voor de oorlog van 1914 nog een ware bloeiperiode. Op de Vier Evangelien en de bijbels werd door de boeren een echte jacht gemaakt. De serieuze boekverkopers hadden er een handje van weg deze geheimnisvolle druksels tegen een civiel prijsje de boeren in de hand te stoppen als een probaat antitovermiddel: "Kies uw gerief maar uit. Last met de heksen? Hier is het tegengif."

De heksentraditie in Walem dagtekent niet precies van gisteren.

Op 14 april 1642 werd te Mechelen een toverheks naar de brandstapel verwezen. Kort daarna werd ze op Rommekensberg (d.i. de Galgenberg) "aan eenen staeck gestelt en geconsumeert met viere" en de as aldaar onder de galg begraven. Uit een document over dit proces blijkt dat het mens afkomstig was van Walem, waar ze gedurende de 9 jaar die ze er doorbracht als heks bekend stond.

Door het dorp doolde een hele schare onbekende heksen die heimelijk de koeien droog zetten, de geburen een kwade hand oplegden, de kinderen 's nachts in hun bed tempeerden. Ze maakten het veel mensen werkelijk lastig.

Mie-den-Bril, uit de Schaliënhoef, wist er dapper van mee te spreken. Ze kwamen daar 's nachts aan het bed van de kinderen staan en deden ze 'bleiten' dat horen en zien vergingen, wrongen de koeien in de stal de nek om, verdroogden de uiers, deden de boter sterk worden.

Mie had al vanalles geprobeerd doch het werd haar te sterk, ze kon het niet langer uithouden en liep in een vliegende koleire naar de pastoor van St.-Katelijne te Mechelen. Die pastoor was één der geleerde bollen die zich zomaar de vrijheid permitteerde niet aan heksen te geloven en hij gaf Mie-den-Bril eens op een deftige manier haar zaligheden. Het was zo erg dat het mens haar Vlaamse koleire in een Franse voelde veranderen en ze snauwde de pastoor met vuur toe dat ze dan wel eindelijk eens

zou willen weten waarom er dan precies pastoors bestonden. "k Zal 't onthouden, meneer pastoor", schreeuwde ze, "maar ge moogt geloven dat ik in volle kerk, als ge nog durft spreken van de herder die zijn schapen hoedt, zal roepen dat ge liegt!" En ze was de pijp uit. "Die stommerik van een pastoor", zei ze tegen iedereen, "zou komen zeggen dat er geen heksen bestaan; dat hij dan maar eens bij ons komt kijken."

Geen toverheksen, en Mie kende er één perfect. Ze woonde in haar buurt. Het wijf was met geen stokken uit het huis te houden. Nu eens kwam ze om een boterham, dan weer om een handvolleke zout, doch Mie liep er niet in want het was algemeen geweten dat zout aan een toverheks geven het gevaarlijkste is wat men kan doen. Mie had telkens gebaard van krommenaas en gezegd dat haar zout toevallig weer eens op was. Telkens de koeien in de beemd die toverknol te zien kregen, stoven ze uiteen en kwamen als razend naar huis gelopen.

Hoe Mie er eindelijk toe kwam die heks uit het huis te houden, vermelden de annalen van Walem niet, doch zeker is dat ze het middel te danken had aan de discipelen van St.-Franciscus te Mechelen, die er een handje van weg hadden de heksen met 'madeullekens', die onder de drempel moesten gelegd worden, de toegang onherroepelijk te beletten. Wat kon het de boeren schelen dat ze daarvoor een hesp of een resem pensen moesten opofferen. Ze hadden het er graag voor over.

Trees-de-Wolf was gekend om haar speciale parten. Haar specialiteit was een handvol betoverd gras te gaan leggen in een hoek der deur van het huis waarvan ze de bewoners 'eene kwade perte' wilde bakken. Ongelukkiglijk voor Trees begon iedereen die duivelse truc te kennen en ze smeten het gras met de hulp van een lange stok op de meshoop, want het was algemeen bekend dat men het niet met de blote hand mocht aanraken.

Wanneer het u lukt in de intimiteit door te dringen van sommige stokoude mensen te Walem, zullen ze u een hele resem vertelsels opdissen, die uw haren ten berge zouden doen rijzen, indien er u nog een sprankel zou resten van het voorvaderlijk bijgeloof en natuurlijk... ook nog wat haren daarbij. "Het spookte hier overal", zeggen ze u en "we kunnen verzekeren dat het hier allesbehalve pluis was."

De toverheksen? Och God, die kon men nog wel eens te boven komen, maar probeer, maar probeer, in Godsnaam, maar eens iets te doen tegen spoken.

Het spookte op de Mostaardpothoef, op de Krankehoef, op de Schaliënhoef, in Battenbroek, in de turfputten, aan het Bakkes-af, doch vooral op het Moermanshof, waar het heden zelfs nog niet helemaal pluis is. Daar kon het soms lelijk doen. Daar reed alle nachten een gloeiende wagen met gloeiende paarden en vol gloeiende mannen over de nok van het dak. Er werd voor waarheid verteld dat één der vroegere bewoners van de Moermanshof 'een krijgskist' gestolen had van een aldaar gelegerde soldatengroep, dat deze diefstal de hongerdood van vele soldaten tot gevolg had daar de dief de kist vol kasseistenen gestoken had. 't Waren nu die dode soldaten die daar 's nachts naar het verdwenen geld kwamen zoeken en het deed daar zo uitzonderlijk lelijk dat de bisschop zelf er eens moest tussenkomen om de hoof te overlezen want de pastoor was onmachtig. En erger nog, toen daar in 1960 alstublieft plotseling twee mensen tegelijk stierven aan een ziekte, die door geheimzinnigheid omgeven was, fluisterde men in de buurt: "De perten beginnen weer".

Bericht aan diegenen die zouden denken dat dit middeleeuwse bijgeloof uitgeroeid is. Wie zou er kunnen geloven dat nog in het jaar 1964 op de Oude Antwerpse Baan een vrouw woonde, van in de negentig, waarvan men beweerde dat het een toverheks was en dat die niet kon sterven 'omdat ze haar boeken niet aan de pastoor wilde afgeven'.

Buiten al die kwellingen vonden heksen en spoken nog bondgenoten in de **Framassons** (vrijmetse-laars). Hoor maar hoe ze het aan boord legden om de mensen de schrik op het lijf te jagen.

Op een avond waren enige mannen achter de turfputten, nabij de Neet, aan het peuren gegaan en 'champignons' aan het plukken, toen ze opeens, als drijvend op de Neet, de schoonste muziek van de wereld te horen kregen. Ze voelden allemaal wel een rilling over hun ruggegraat lopen maar spoedden zich toch de dijk op om te zien van waar die schone muziek kwam op dit late uur. Ze hoorden de muziek.... maar zagen niets anders dan het donkere Neetwater dat geheimzinnig voortvloeide als zwarte inkt. "Het zijn de Framassons geweest", beweerden enige filosofen in het dorp.

Het waren zonder twijfel ook de Framassons die 's nachts, in de Battenbroek-polder, de paarden kwamen afrijden. Ze getroostten zich de moeite daarvoor van Holland over te komen. In die tijd bestonden er nog geen vliegtuigen en hoe ze het aan boord legden om die lange afstand op enkele ogenblikken af te leggen, is bijna onverklaarbaar. Ze bedienden zich van min of meer een 'mosschelschelp'. Meer dan één heeft dat gezien omdat de Framassons de gewoonte hadden bij hun aankomst de mosselschelp aan de voet van een doornstruik te leggen en 't is meer dan eens gebeurd dat de stoutsten van Walem het waagden die schelp te gaan weghalen en toen bleek telkens dat de Framassons, wanneer ze die verdwijning gewaar werden,

begonnen te vloeken, sakkeren en tieren als bezetenen omdat ze dan niet meer terug konden vanwaar ze gekomen waren. Waar ze dan bleven? Dat weet niemand precies, doch zeker is dat ze bij zonsopgang de plaat gepoetst hadden.

In verband met Framassons is *Tistjen Beeck* eens iets raars overkomen. Tistje was wat in de staminee blijven hangen door over de politiek te spreken en had zich kwaad gemaakt. Hij viel bijna van zijne stek wanneer hij zag dat de klok bijna middernacht aanwees. Hij dacht bij zichzelf: "Ze zullen weer op gang zijn", maar hij dronk gauw het laatste pintje van die dag uit, zei "salut allemaal", en was de pijp uit. Het ergste was dat hij nog voorbij die fameuze doornstruik moest, aan de herberg Bakkes-af, die nabij de monumentale ingangspoort van het klooster van Rozendaal stond, en dat die doornstruik

zo'n slechte naam had. 't Was daar niet helemaal pluis, zo beweerde men. Hoe meer Tistje de struik naderde, hoe meer zijn hart op een hondenkarreke reed. Opeens..., Tistje wist nog niet goed waar en hoe, zag hij daar een hele groep zwarte mannen dansen rond die doornstruik. Ze hadden allemaal een zilveren beker in de hand met hun namen daarop gegrift. Tistje werd op staande voet verplicht mee te dansen rond de doornstruik, willen of niet, in een wilde rondedans, tot hij er scheel van zag. Maar toen hij enigszins van zijn schrik bekomen was, sprak hij de Heilige Naam uit en toen was opeens alles verdwenen en Tistje stond daar nog alleen. In de verte hilde een hond.

De Hoge Velden zijn gelegen, niet precies in Walem, maar wel op grondgebied St.-Katelijne-Waver, niet ver van de Elzestraat. Van daar tot Walem is het echter maar een stap, een boogscheut. Sedert

jaren werd er verteld dat er aldaar veel geld verborgen zat en er gebeurden daar dan ook zeer geheimzinnige dingen, waarover niemand de precieze waarheid wist. In ieder geval, het spookte er en wie wou daar 's nachts zijn vel gaan wagen om te gaan kijken. Toch wou *Charel Denies*, zij het uit grootspraak, zij het uit overtuiging, er het zijne van weten. Op een avond had hij het in de staminee te Walem opzettelijk laat laten worden om de gelegenheid te hebben te middernacht langs de Hoge Velden huiswaarts te keren. Wie weet geraakte hij niet aan dat geld? Het bekwam hem echter maar slecht: toen hij voorbij wou gaan, kwam er iets op hem af, een zwarte gedaante, die hem een buitengewoon zwart paard leek te zijn. Het ging nevens hem op een geheimzinnige, dreigende wijze, volgens hem voet voor voet, gaf geen enkel geluid, raakte niet eens de grond en Charel voelde de hete adem van de gedaante in zijn nek. Hij dierf er niet naar kijken, stapte door en peinsde maar gedurig in zichzelf: wat God bewaart, is wel bewaard, en toen het spook maar niet wilde wijken begon hij het evangelie van St.-Jan te prevelen, "In het begin was het woord", en aan elk haartje van zijn armzalig kloppend hoofd hing er een druppel zweet. Het zwarte spook volgde hem tot aan de herberg De Pilatus, op de Liersesteenweg, nabij het fort van Duffel, waar hij woonde. Toen ging Charel niet als naar gewoonte binnen doch vloog letterlijk met de deur in huis.

Er leefde te Walem ook een hoeveknecht, waarvan niemand de juiste naam kende en die zeer ervaren was in alle soorten rare dingen, die wat te maken hadden met kwade hand, kwaad oog en zo meer, dank zij een toverboek dat hij in zijn bezit had. Hij kon de meiskens onweerstaanbaar verplichten hun klederen uit te doen, te dansen en nog velerhande andere dingen. Al de meiskens van Walem waren er dan ook ten zeerste om bekommerd deze vieze gast niet in de weg te lopen. Toen op zekeren dag een curieuzeneus de man zijn toverboeken was gaan inkijken, kon hij er niet aan ontsnappen: de pastoor ging hem overlezen. Dat gaat zo met dat soort boeken, werd er gezegd.

Een echte mensentreiter was ook hetgeen men noemde *'De Wolf'*. 't Was een zwart beest dat veel weg had van een 'lemme' en zich ophield in de omgeving van de turfputten en het zogenaamde Wolfsbosken, achter het klooster van Rozendaal, nabij de Neet. Deze putten waren deels verlaten turfputten doch ook overschotten van oude dijkbreuken. De mannen die aldaar gingen peuren kenden Wolf maar al te goed doch, hoe ze ook op hun hoede waren, de Wolf was hen steeds te rap af. Op een wip en een gauw waren al de pieren van de peurstok verdwenen en liet de Wolf een luide schaterlach horen. Wanneer de Wolf eenmaal met de pieren verdwenen was, konden de mannen het naar huis aftrappen want dan bleef er die nacht geen enkele kans meer om nog een armzalig palingske te pakken te krijgen. Het vis- en paling-peuren was te Walem een gebruik dat zeer in zwang was en men zong er het volgende liedje op:

Als onze vader geen geld heeft
Dan zal hij piereloteren
En zei hij; paling, komt uit 't slijk
En maakt de arme poereman rijk

EEN VERKLARING VOOR DEZE VERHAALTJES:

Een ontleding der Walemse sprookjes en vertelsels is van geen belang ontbloomd omdat het in het oog springt hoe we hier eens te meer met constanten te doen hebben, met motieven die elders ook weer opdagen en die bewijzen hoe ons volk één was in denken en wezen.

Het geloof aan de talrijke heksen is een laat overblijfsel van het heidendom. Het staat vast dat veel vrouwen, nog eeuwen na de invoering van het Christendom, steeds voortgingen hun heidense godheden en beschermgeesten in de bossen te vereren. De vrouw is steeds overal en in alle tijden meer aan de godsdienst gehecht dan de man; bij haar is dit gevoel niet zo gemakkelijk uit te roeien. De

